

Asociace
pro mezinárodní
otázky
Association
for International
Affairs

Briefing Paper 4/2013

Arsenij Jaceňuk – zázračné dítě ukrajinské politiky?

–

Červenec 2013

Arsenij Jaceňuk – zázračné dítě ukrajinské politiky?

–

Michal Lebduška

Červenec 2013

Briefing Paper 4/2013

Arsenij Jaceňuk – zázračné dítě ukrajinské politiky?

–
Červenec 2013

Na Ukrajině proběhl 14. června sjezd strany Front Zmin, jejímž dlouholetým předsedou byl Arsenij Jaceňuk. Na sjezdu bylo odhlasováno sjednocení s politickou stranou Baťkivščina (Vlast), které stále formálně předsedá uvězněná Julija Tymošenko. Spojení obou uskupení potvrdilo trend z minulého roku, kdy před parlamentními volbami obě strany vytvořily tak zvanou „Sjednocenou opozici“, což v praxi znamenalo, že politici z Frontu Zmin kandidovali na kandidátce Baťkivščiny. Pozoruhodné bylo především to, že ačkoliv byla Julija Tymošenko formálně číslem jedna na kandidátce Baťkivščiny, fakticky ji do voleb vedl Jaceňuk, jenž byl v té době stále ještě členem jiné politické strany.

Došlo tedy ke spojení dvou do nedávna nejsilnějších opozičních stran na Ukrajině a potvrzení pozice Arsenije Jaceňuka v čele opozice. Tento fakt nicméně zkomplikovaly podzimní parlamentní volby, ve kterých poprvé uspěly i nacionalistická strana Svoboda (10,44 % a 37 poslanců z celkového počtu 450) a hnutí boxera Vitalije Klička s názvem UDAR (13,96 % a 40 poslanců).¹ Přestože všechny tři strany v současnosti spolupracují proti vládnoucí Straně regionů, zůstává opozice rozdrobená.

Propojení Frontu Zmin s Baťkivščinou nevedlo k podobnému efektu jako v případě dřívějšího sjednocení dvou stran současného vládního tábora. V roce 2012 totiž došlo k podobnému kroku v případě politické strany Silná Ukrajina Serhije Tihipka, která se sjednotila se Stranou regionů. Sám Tihipko přitom dokázal v prezidentské volbě v roce 2010 získat přes 13 % hlasů a skončil třetí po Viktoru Janukovyčovi a Juliji Tymošenko. Sociologické průzkumy ukazují, že připojení Serhije Tihipka tehdy Straně regionů pomohlo, což se projevilo na růstu jejích volebních preferencí.² Na rozdíl od opozice se tedy provládní tábor podobnými kroky podařilo částečně konsolidovat.

Tato situace však nic nemění na pozoruhodném růstu Arsenije Jaceňuka, který dnes de facto vede nejsilnější opoziční stranu. Formálně jí sice stále předsedá Julija Tymošenko, nicméně je zcela zřejmé, že dnes již její osud nikoho příliš nezajímá. Opozice sice využila její postavení jakožto symbolu v předvolební kampani, čas od času připomíná její věznění a volá po jejím osvobození. Nicméně již od svého odsouzení zůstává Julije Tymošenko marginálním politikem a dnes je na Ukrajině v podstatě zapomenutou postavou, přičemž na současnou ukrajinskou opozici nemá fakticky žádný vliv. Díky tomu byla jedním z největších obhájců Julije Tymošenko po dlouhou dobu Evropská komise (konkrétně Štefan Füle a Catherine Ashton, kteří mají tuto agendu na starosti), která její propuštění zmiňovala v každé ze svých zpráv o podmínkách podepsání asociační smlouvy mezi EU a Ukrajinou. Ačkoliv je vyjednávání o této smlouvě již delší dobu ukončené, kvůli uvěznění Julije Tymošenko stále nebyla podepsána a nevešla v platnost.

¹ <http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2012/wp611?PT001F01=900#>

² http://ipress.ua/news/tigipko_dodav_golosiv_partii_regioniv_a_batkivshchyna_vtratyla_cherez_korolevsku_1028.html

Vzestup Arsenije Jaceňuka

Pozici Julije Tymošenko v čele opozice tak do značné míry převzal Arsenij Jaceňuk. V nejvyšší ukrajinské politice se pohybuje již delší dobu, zůstával však upozaděn právě za Julijí Tymošenko, Viktorem Juščenkem či Viktorem Janukovyčem. Teprve nedávno se začal výrazněji zviditelňovat. Jeho kariérní růst započal, stejně jako u mnoha dalších ukrajinských politiků, v 90. letech, a to v Černovicích na Bukovině, odkud pochází. Podobně jako jiní byl i Jaceňuk na začátku úspěšným lokálním podnikatelem, jehož činnost byla, jak je ostatně na Ukrajině obvyklé, značně podezřelá. Není náhodou, že když nastupoval v roce 2005 poprvé do ukrajinské vlády, byl jedním z jejich nejbohatších členů.³ Neobvyklá je již skutečnost, že v roce 1992 ve svých 18 letech spoluzakládal v rodných Černovicích úspěšnou právníckou firmu Jurek, kterou od té doby vedl. Prakticky ihned se Jaceňukovi podařilo získat velké klienty z Černovic včetně místního strojírenského závodu. Ve svém článku z roku 2007 píše ukrajinský zpravodajský server Ukrajinska Pravda o tom, že právě v tomto období Jaceňuk navázal kontakty s místními špičkami a zařadil se do bukovinského „klanu“ ukrajinské elity, do něhož mimo jiné řadí jednoho z nejbohatších ukrajinských oligarchů Dmytro Firtaše, politika a právníka Hennadije Moskala nebo podnikatele a politika Ihora Plužnikova.⁴

Po jeho další pozici v bance Aval již v Kyjevě začala Jaceňukova politická kariéra. V roce 2001 se stal ministrem hospodářství Autonomní republiky Krym, od roku 2003 pokračoval jako zástupce guvernéra Národní banky Ukrajiny a zástupce předsedy oblastní správy v Oděse. Od roku 2005 začal definitivně působit v celostátní politice, kde vystřídal ministerské pozice ve vládách Jurije Jechanurova (jako ministr hospodářství) v letech 2005–2006 a Viktora Janukovyče (jako ministr zahraničí) od března do prosince 2007. Kromě toho byl ještě v letech 2007–2008 předsedou ukrajinského parlamentu.

Vzestup do současné pozice faktického lídra ukrajinské opozice začal v listopadu 2009, kdy se Jaceňuk stal předsedou politické strany Front Zmin, která si ve volebních preferencích dlouhodobě držela pozici druhé nejsilnější opoziční strany. Pod vedením Jaceňuka se Front Zmin profiloval jako jednoznačně proevropská opozice vůči Straně regionů Viktora Janukovyče, který se stal v roce 2010 prezidentem. Kromě jiného Jaceňukovi velmi „pomohlo“ uvěznění Julije Tymošenko, která byla do té doby nejvýznamnějším opozičním politikem na Ukrajině. Díky tomu Jaceňuk de facto povýšil na lídra opozice, která byla potvrzena právě sloučením Frontu Zmin s Baťkivščinou.

³ <http://www.pravda.com.ua/rus/articles/2007/03/21/4415102/>

⁴ <http://www.pravda.com.ua/articles/2007/12/6/3332493/>

Nebezpečí nové opozice a Jaceňukova (ne)popularita

Nicméně i přes tento mocenský vzestup nemá Arsenij Jaceňuk svojí současnou pozici zdaleka pevnou. Julija Tymošenko sice nejspíš zůstane na rozdíl od nedávno omilostněných ministrů její bývalé vlády ve vězení, avšak na rozdíl od vládní frakce je současná ukrajinská opozice po volbách v říjnu 2012 rozdělena mezi tři strany, což pozici Jaceňuka oslabuje. Všechny tři sice momentálně bez problémů spolupracují, nicméně zastávají podobné pozice a usilují o podobné voliče, což je může vehnat do vzájemného konfliktu, ze kterého by opět těžila Strana regionů. Zásadním problémem Baťkivščiny, stejně jako většiny ukrajinských politických stran, je její ideologická nevyhraněnost. Politické strany na Ukrajině se spoléhají především na silné charismatické osobnosti ve svém vedení a Arsenij Jaceňuk při všech svých schopnostech a pragmatismu v této kategorii zcela zjevně výrazně zaostává za politiky jako je Julija Tymošenko, Viktor Janukovyč nebo nejnověji Vitalij Kličko.

V kombinaci s diskreditací Baťkivščiny, která se v nejvyšší ukrajinské politice pohybuje již delší dobu a je zcela zjevně napojená na ukrajinskou oligarchii, k níž ostatně patří i uvězněná Julija Tymošenko, může mít Jaceňuk v dalších volbách značné problémy s udržení si své pozice. O tom mimo jiné svědčí i průzkumy veřejného mínění, podle kterých si Ukrajinci přejí za dalšího prezidenta spíše Vitalije Klička než Arsenije Jaceňuka.⁵ Podobný výsledek lze ostatně vyčíst i z poslední prezidentské volby v roce 2010, kdy Jaceňuk skončil až čtvrtý za Viktorem Janukovyčem, Julijí Tymošenko a současným místopředsedou Strany regionů Serhijem Tihipkem.

Nová „Naše Ukrajina“?

Arsenij Jaceňuk zcela evidentně zůstává velmi kontroverzní postavou. Profiluje se sice jako silně proevropský politik (což však činí i současná vláda) v opozici vůči vládní Straně regionů a prezidentovi Viktoru Janukovyčovi, nicméně mnohé jeho aktivity vzbuzují řadu otázek. V první řadě je to jeho „zázračné“ zbohatnutí poté, co v 18 letech spoluzaložil právnickou firmu v Černovicích. Nemělo by se ani zapomínat na Jaceňukovu „flexibilitu“. Dnes de facto hlava ukrajinské opozice byla v roce 2007 ministrem ve vládě současného prezidenta Viktora Janukovyče. Nicméně i přes neustálou kritiku vlády a prezidenta a pořádání protestních akcí pod názvem „Povstaň, Ukrajině!“, které se odehrávají od března 2013, je Jaceňuk na rozdíl od dvou ostatních předsedů opozičních stran schopen alespoň nějakého dialogu. Důkazem toho může být nedávné setkání Jaceňuka s Janukovyčem v sídle

⁵ <http://www.unian.ua/news/578652-yanukovich-lidirue-v-prezidentskomu-reytingu-opituvannya.html>

Briefing Paper 4/2013

Arsenij Jaceňuk – zázračné dítě ukrajinské politiky?

–
Červenec 2013

prezidenta v Kyjevě, které předsedové UDARu i Svobody z principu odmítli, což se nakonec může pro obě zmíněné strany projevit kontraproduktivně.

Připojení Frontu Zmin k Baťkivščině zřejmě druhé jmenované straně krátkodobě pomůže. Symbol Julije Tymošenko však již do značné míry vyprchal a nelze na něm stavět donekonečna. Obzvláště v situaci, kdy Baťkivščině vyrostla významná konkurence. Ať už v podobě strany UDAR charismatického předsedy Vitalije Klička, který za sebou jakožto sportovec nemá žádný korupční skandál, nebo nacionalistické Svobody, jež je jednou z mála ukrajinských politických stran s konkrétním ideologickým ukotvením. Ostatně jeden podobný precedens na Ukrajině již existuje. Po prezidentské volbě v roce 2004 se zdála být pozice Viktora Juščenka a jeho strany Naše Ukrajina neotřesitelná, ale již v říjnu 2012 získala pouhých 1, 11 % hlasů a byla bez šance na získání poslaneckých křesel.

Naopak ve prospěch Baťkivščiny může hrát větší pragmatismus Jaceňuka, který byl již dříve schopen s Janukovyčem spolupracovat a nemusí nutně zastávat zcela neústupné pozice, jež k ničemu konstruktivnímu nevedou. Spojení obou stran je do značné míry významným osobním vítězstvím Arsenije Jaceňuka, který momentálně fakticky převzal vedení nejsilnější opoziční strany, nicméně je otázkou, nakolik si v rostoucí konkurenci dokáže tuto pozici udržet a zdali Baťkivščinu postupně nenahradí UDAR Vitalije Klička.

Briefing Paper 4/2013

Arsenij Jaceňuk – zázračné dítě ukrajinské politiky?

–
Červenec 2013

ASOCIACE PRO MEZINÁRODNÍ OTÁZKY (AMO)

Asociace pro mezinárodní otázky je nevládní nezisková organizace založená v roce 1997 za účelem výzkumu a vzdělávání v oblasti mezinárodních vztahů. Základním posláním AMO je přispívat k hlubšímu porozumění mezinárodnímu dění. Díky svým aktivitám doma i v zahraničí a dlouholeté historii je AMO vnímána jako čelní nezávislá instituce svého druhu v České republice.

K dosažení svých cílů AMO:

- formuluje a vydává studie a analýzy;
- pořádá mezinárodní konference, expertní semináře, kulaté stoly, veřejné diskuse;
- organizuje vzdělávací projekty;
- prezentuje kritické názory a komentáře k aktuálnímu dění pro domácí a zahraniční média;
- vytváří příznivější podmínky pro růst nové generace expertů;
- podporuje zájem o disciplínu mezinárodních vztahů mezi širokou veřejností;
- spolupracuje s řadou dalších domácích i zahraničních institucí.

VÝZKUMNÉ CENTRUM AMO

Výzkumné centrum Asociace pro mezinárodní otázky je předním českým think-tankem, který není spjat s žádnou politickou stranou ani ideologií. Svou činností podporuje aktivní přístup k zahraniční politice, poskytuje nestrannou analýzu mezinárodního dění a otevírá prostor k fundované diskuzi. Hlavním cílem Výzkumného centra je systematické sledování, analýza a komentování mezinárodního dění se zvláštním zaměřením na zahraniční politiku České republiky.

Výzkumné centrum bylo založeno v říjnu 2003 jako analytický útvar Asociace pro mezinárodní otázky se zaměřením na mezinárodní vztahy a zahraniční, bezpečnostní a obrannou politiku. Jádrem VC AMO je [tým analytiků](#), jejichž prostřednictvím nabízíme odbornou expertízu v hlavních problémech světových regionů a klíčových otázkách současné mezinárodní politiky. Výzkumné centrum zpracovává [vlastní odborné studie](#), analytici poskytují [komentáře](#) k aktuálnímu dění prostřednictvím médií. Dedikovanou platformou pro hodnocení mezinárodní politiky je [blog AMO](#).

SLEDUJTE NÁS!

